

CZU: 343.3

ESCALADAREA TERORISMULUI ÎN ACTUALITATE. ASPECTE CONTEMPORANE ALE FENOMENULUI

Aurel Octavian PASAT

Universitatea de Stat „B.P. Hașdeu” din Cahul

Scopul acestui studiu constă în abordarea unor aspecte privind prevenirea și combaterea terorismului, prin analiza unor opinii doctrinare și a legislației în vigoare atât din Uniunea Europeană, cât și din România, precum și în formularea unor concluzii, în vederea soluționării problemelor ce țin de aplicarea unor texte incriminatorii incidente.

De asemenea, în cadrul studiului întreprins supunem unei abordări critice definirea terorismului dată în legislația actuală și în literatura de specialitate din domeniul juridic.

Cuvinte-cheie: *terorism, Decizia-cadru 2002/475/JAI, Legea nr.535/2004, agravantă, scop special, element material, motivație superioară.*

THE ESCALATION OF TERRORISM IN TOPICALITY. MODERN ISSUES OF THIS PHENOMENON

The purpose of this study is to solve some aspects of preventing and combating terrorism by analyzing some doctrinal opinions and the legislation in force both in the European Union and in Romania, as well as in formulating some conclusions, with a view to solving some aspects related to the application of incidents of incriminating texts.

Also, in the study undertaken, we analyze critically the definition of terrorism from the legislation in force and in the specialized literature in the legal field.

Keywords: *terrorism, Framework-Decision 2002/475/JAI, Law No.535/2004, aggravation, special-purpose, material element, superior motivation.*

Introducere

„Nu știi nimic mai servil, mai disperat, mai laș, mai limitat decât un terorist” [1, p.145]. Prin această formulă deosebit de violentă Chateaubriand și-a exprimat respingerea față de fenomenul terorismului.

Scopul suprem al terorismului este răspândirea terorii în rândurile unui popor, pentru a submina instituțiile democratice ale aceluși stat. Prin terorism se folosește violența împotriva libertății și democrației, pe care le respinge. Victimele sunt alese ca purtătoare ale unui mesaj odios, îndreptat împotriva unei întregi populații.

Terorismul reprezintă un fenomen dificil de înțeles din punct de vedere juridic. Incriminarea acestui flagel se realizează în primul rând în legislația națională.

În prezent, terorismul se află pe prima pagină a știrilor. Însă, dincolo de presă, dimensiunea juridică provoacă și merită să fie specificată, întrucât reprezintă una dintre calamitățile cele mai teribile, din ce în ce mai active și mai amenințătoare la adresa comunității internaționale [2, p.11].

Incriminarea terorismului din punct de vedere juridic în Uniunea Europeană

În anul 1997, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a adoptat o Convenție pentru suprimarea bombelor explozive folosite împotriva tuturor cetățenilor, care făcea trimitere la o serie de infracțiuni, urmată în 1999 de Convenția privind finanțarea terorismului, apoi, în anul 2005, de Tratatul de suprimare a actelor de terorism nuclear și, în sfârșit, la nivel regional, de Convenția Consiliului Europei privind prevenirea terorismului. Ca urmare a multiplicării atacurilor, legislația s-a perfecționat.

În urma atacurilor tragice asupra Centrului Internațional de Comerț din New York la 11 septembrie 2001, Uniunea Europeană a căutat rapid o definiție general valabilă a terorismului, o definiție inspirată în mare parte din legislația franceză.

Decizia-cadru 2002/475/JAI [3] a Consiliului, din 13 iunie 2002, definește actul terorist drept consecință a unei conjuncții necesare între două categorii de elemente: un element obiectiv constând într-un act material de luare de ostacități, omucidere, atacuri grave asupra integrității persoanelor sau proprietății, în particular, și un element subiectiv, aceste acte fiind comise în scopul expres de a intimida o întreagă populație, de a destabiliza sau distruge structura instituțională a unei țări. În absența întrunirii acestor elemente putem fi în prezența unui atac, dar nu neapărat a unui act terorist.

Prin adoptarea acestei Decizii-cadru, statele membre ale UE s-au simțit datorate să transpună definiția terorismului în legislația internă, dar implementarea acesteia s-a efectuat într-un mod neadecvat.

Doctrinar, s-a afirmat că prin definirea terorismului se urmărește folosirea puterii simbolice a dreptului substanțial penal [4, p.17], în scopul conturării unei iluzii privind ideea de siguranță și legalizarea unor măsuri antiteroriste susceptibile să aducă atingere drepturilor fundamentale [5, p.383].

Cu toate că terorismul se manifesta înainte de a se institui primele instrumente internaționale, regionale ori naționale, politica penală a Uniunii Europene s-a simțit datorate să lanseze o definiție a terorismului, însă aceasta a fost criticată. Autorul E.Symeonidou-Kastanidou a afirmat că o definiție a terorismului nu face decât să creeze dificultăți de ordin practic [4, p.16].

Având în vedere că terorismul se manifestă la nivel global, iar în ultima perioadă acest flagel se intensifică, este lesne de înțeles că Uniunea a dorit să existe o definiție a terorismului recunoscută la nivel comunitar, care să ofere o concluzare eficientă în rândul statelor membre ori chiar pe plan internațional, astfel cum susține și autorul T.Weigend [6, p.913].

O contribuție deosebită pe care a adus-o adoptarea Deciziei-cadru a fost aceea că în definiția acțiunii ilicite se face trimitere la un element material, adică atingerea gravă adusă unei țări sau unei organizații internaționale, precum și la un element subiectiv (scopul special): intimidarea gravă a populației, destabilizarea gravă sau distrugerea structurilor politice, constituționale, economice ori sociale etc. [3]. Era necesar ca aceste aspecte importante să rezulte din conținutul dispozițiilor Deciziei-cadru, întrucât până la adoptarea acesteia, din punctul de vedere al Convenției Europene pentru reprimarea terorismului, adoptate în anul 1977, se considera că simpla încercare de capturare a unei aeronave reprezintă infracțiune de terorism, pentru că acțiunea ilicită nu era analizată în funcție de scopul pe care l-a urmărit infractorul, ci doar ca infracțiune enumerată în respectiva Convenție.

Incriminarea terorismului din punct de vedere juridic în România

În România, legiuitorul a ales să sancționeze infracțiunea de terorism printr-o lege specială – Legea privind prevenirea și combaterea terorismului, nr.535 din 25 noiembrie 2004 [7]. Prin această lege a fost abrogată Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.141/2001, prin care erau sancționate unele acte de terorism și unele fapte de încălcare a ordinii publice.

Prin adoptarea Legii nr.535, legiuitorul român a ales să transpună Decizia-cadru 2002/475/JAI și, prin urmare, în dreptul național se impune ca raportarea să se facă la legea menționată anterior și nu la Decizia-cadru.

În plus, legiuitorul român a inclus în Capitolul I – Dispoziții generale, art.2 – un motiv de ordin politic, determinând restrângerea noțiunii de terorism, distanțându-se astfel de norma pe care o oferă Decizia-cadru 2002/475/JAI, în care se cere, prin art.1 alin.(1), ca fiecare stat membru să ia măsurile necesare pentru a fi considerate infracțiuni teroriste actele intenționate prevăzute la literele a)-i), așa cum sunt definite, ca infracțiuni, în dreptul intern, care, prin natura sau contextul lor, pot aduce atingere gravă unei țări sau unei organizații internaționale. De asemenea, legiuitorul român a exclus expresia „atingere gravă” pe care ar putea să o aducă infracțiunea de terorism unei țări ori unei organizații internaționale.

Autorul G.Zlati consideră că includerea motivului de ordin politic ca un scop special ce se transpune în final în obținerea unui avantaj („în favoarea entității juridice” – art.2 lit.c) din Legea nr.535/2004) este potențial criticabilă. În doctrină s-a remarcat, pe bună dreptate, că în ceea ce privește latura materială, terorismul nu se diferențiază în mod categoric de criminalitatea organizată propriu-zisă. Această diferențiere se poate însă realiza în baza unui element subiectiv, și anume – un mobil de ordin politic, religios etc. Și aceasta deoarece diferența dintre cele două categorii se regăsește în interesul de ordin pecuniar prezent în cadrul criminalității organizate, dar străin terorismului [8].

Gravitatea infracțiunilor de terorism este evidențiată prin însuși art.1 al Legii nr.535/2004, remarcându-se că acestea reprezintă un pericol public și afectează securitatea națională, evidențiindu-se o latură obiectivă care le deosebește de infracțiunile tradiționale specificate în Codul penal.

Articolul 32 din Legea nr.535/2004, prin care sunt sancționate actele de terorism, în general face trimitere la fapte infracțiunilor incriminate deja prin Codul penal, cum ar fi: omorul, omorul calificat sau vătămarea corporală, amenințarea sau lipsirea de libertate, distrugerea etc., dacă sunt comise de entități teroriste în condițiile art.2 din aceeași lege:

– sunt săvârșite, de regulă, cu violență și produc stări de neliniște, nesiguranță, teamă, panică sau teroare în rândul populației;

- atentează grav la factorii umani specifici și nespecifici, precum și la factorii materiali;
- urmăresc realizarea unor obiective specifice, de natură politică, prin determinarea autorităților statului sau ale unei organizații internaționale să dispună, să renunțe sau să influențeze luarea unor decizii în favoarea entității teroriste.

În doctrina autohtonă s-a susținut că aspectul menționat anterior nu poate decât să întărească (cel puțin în parte) faptul că s-a urmărit sancționarea unei *motivații superioare* atașate unei infracțiuni tradiționale [9].

De asemenea, diferențierea infracțiunilor tradiționale incriminate în Codul penal de cele sancționate prin Legea nr.535/2004 consistă și în faptul că legiuitorul atașează un mobil/scop special, astfel sancțiunea fiind mai severă, în comparație cu dreptul comun. Această abordare specifică formelor agravate se îndepărtează într-o bună măsură de teza autonomiei conceptuale [9].

Astfel, actele de terorism se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, ale cărei limite speciale se majorează cu o treime, și cu interzicerea unor drepturi.

Însă, *motivația superioară* regăsită în mobilul/scopul impus prin Legea nr.535/2004 nu are nimic în comun cu vinovăția menționată în textele care sancționează infracțiunile tradiționale. În vederea obținerii condamnării nu poate lipsi dovedirea elementului material al infracțiunii tradiționale, dar și *motivația superioară*, care califică acțiunea în cadrul actului terorist.

De asemenea, s-ar putea afirma că dispozițiile art.32 sancționează o infracțiune care deține conținuturi alternative, întrucât valoarea socială principală se află în plan secund în momentul individualizării pedepsei, adică relațiile sociale referitoare la ordinea publică, siguranța și liniștea cetățenilor, relații care nu se pot desfășura normal atunci când există acțiuni comise în vederea provocării unei stări de panică. O amenințare poate leza în anumite circumstanțe la fel de mult ori chiar mai mult ordinea publică decât o vătămare corporală ori o infracțiune de omor. Motiv pentru care fie alegerea legiuitorului este profund eronată, fie aceasta este în concordanță cu teza formelor agravate [9].

Doctrinal [6, p.924], chiar dacă infracțiunea de terorism trebuie incriminată în forma agravată comparativ cu infracțiunile tradiționale, nu a fost acceptată critica privind neconformitatea cu principiul legalității. Exactitatea legislației variază în funcție de obiectul acesteia. Standardul referitor la previzibilitate nu necesită să fie ridicat atunci când discutăm despre o legislație ori o convenție internațională referitoare la asistența judiciară reciprocă, însă, în ceea ce privește infracțiunea supusă discuției, standardul este ridicat atunci când se discută despre mijloace de investigație intruzive [Ibidem].

Se impunea ca legiuitorul să individualizeze infracțiunile incriminate în lege, iar elementul material să aibă însemnătate numai pentru individualizarea judiciară a pedepsei, cu toate că unele acțiuni incriminate nu sunt prevăzute în Codul penal, cum ar fi prin art.33 alin.(1) lit.e): „participarea la instruirea sau pregătirea în vederea folosirii mijloacelor distructive, substanțelor toxice ori periculoase, armelor de foc, dispozitivelor explozive de orice fel, munițiilor, explozivilor, armelor chimice, biologice, radiologice sau nucleare, în scopul comiterii unui act de terorism”, astfel că nu putem aprecia unele infracțiuni ca având forme agravate, iar altele ca deținând autonomie conceptuală.

Concluzii

Faptul că infracțiunile de drept comun se regăsesc în normele juridice penale ale României și în același timp și într-o lege specială care incriminează actele de terorism, poate doar să creeze aspecte discutabile în momentul aplicării sancțiunii, întrucât obiectivul nu este acela de a da naștere la noi infracțiuni, ci de a pune la dispoziție un cadru sancționator omogen și agravant, care corespunde cu pericolul fenomenului în cauză – terorismul.

În acest scop, apreciem că legiuitorul român ar trebui să includă în dispozițiile Codului penal din România, într-un capitol distinct din Partea specială, și infracțiunea de terorism.

De asemenea, este de subliniat că în comunitățile internaționale se dorește ca terorismul să fie înglobat în categoria crimelor internaționale. Însă, în absența unor circumstanțe speciale de agravare, specifice infracțiunilor internaționale, care sunt de competența Curții Penale Internaționale, infracțiunea de terorism rămâne a fi considerată redusă ca nivel de risc, astfel încât competența exclusivă este a instanțelor naționale. Reglementarea infracțiunii menționate la nivel internațional constă în obligația de a incrimina aceste acte de către statele părți la convențiile internaționale încheiate în acest scop, precum și în obligația generală de cooperare interstatală în vederea cercetării, arestării, judecării și condamnării celor care comit astfel de acte ilicite.

Referințe:

1. Chateaubriand. *Mémoires d'Outre-Tombe*. Vol.1 La Pléiade, 1849.
2. BODUNESCU, I., BODUNESCU, D.R. *Relații internaționale, problematici și priorități pentru mileniul III*. București: Tipoaex, 2000.
3. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32002F0475>. Decizia-cadru nr. 2002/475/JAI Publicată în JOCE, seria L, nr.164 din 22.6.2002.
4. SYMEONIDOU-KASTANIDOU, E. Defining Terrorism. In: *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, vol.12, 2004, nr.1.
5. GEARTY, C. Terrorism and Morality. In: *European Human Rights Law Review*, vol.8, 2003.
6. WEIGEND, T. The Universal Terrorist: The International Community Grappling with a Definition. In: *Journal of International Criminal Justice*, vol.4, 2006.
7. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/57494>
8. ZLATI, G. *Terorismul. Formă agravată ori infracțiune autonomă? Consecințe. Analiză conceptuală a Legii nr.535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului (I)* <http://www.penalmente.eu/2012/07/18/terorismul-forma-agravata-ori-infracțiune-autonoma-consecinte-analiza-conceptuala-a-legii-nr-5352004-privind-prevenirea-si-combaterea-terorismului>.
9. Ibidem.

Date despre autor:

Aurel Octavian PASAT, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul, Republica Moldova. **E-mail:** octavian_passat@yahoo.com

Prezentat la 28.03.2018